

Σε πολεμικό συμβούλιο στην βασιλική κατοικία στο Κορδελιό, στις 3 Ιουνίου του 1921, οι Έλληνες στρατιωτικοί ηγέτες αποφάσισαν μεγάλη εκστρατεία με στόχο την κατάληψη της Άγκυρας. Η απόφαση αυτή διχάσε τους επιτελείς, καθώς μετέτρεπε τον πόλεμο από δικαιοαπελευθερωτικό αγώνα σε κατακτητική ιμπεριαλιστική κίνηση. Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος και ο πρωθυπουργός Γούναρης επέμεναν ότι η εκστρατεία εναντίον της Άγκυρας δεν αποβλέπει σε γεωγραφικά οφέλη αλλά στον διασκορπισμό των κεμαλικών δυνάμεων. Η γενική επίθεση άρχισε στις 29 Ιουνίου. Ο ελληνικός στρατός πέρασε τον ποταμό Σαγγάριο φτάνοντας (Αύγουστος του 1921) στο απώτατο σημείο. Τον ίδιο μήνα, ξαναπέρασε τον ποταμό με τακτική υποχώρηση και οχυρώθηκε στο Εσκι Σεχίρ.

Στο ενδιάμεσο, ο πασάς Γαζί Μουσταφά Κεμάλ επαναστάτησε ανοιχτά εναντίον του σουλτάνου, οργάνωσε στρατό, νίκησε στη Αρμενία, έκλεισε ειρήνη και κατάφερε να αναγνωριστεί από τη Σοβιετική Ένωση. Μέσα σ' ένα χρόνο, διέλυσε το σουλτανάτο της Κωνσταντινούπολης, επωφελήθηκε από τη μεταπολίτευση του 1920 στην Ελλάδα και προσεταιρίστηκε την Αντάντ. Από τον Οκτώβριο του 1921, ενισχυόταν όλο και πιο πολύ από τους πρώην συμμάχους της Ελλάδας, ενώ ο ελληνικός στρατός βρισκόταν σε κακή κατάσταση εξαιτίας της έλλειψης εφοδίων.

Καθώς όμως τα παγκόσμια προβλήματα έμπαιναν σε φάση επίλυσης με θύματα τους νικημένους του παγκόσμιου πολέμου, ο ελληνοτουρκικός πόλεμος άρχισε ν' αποτελεί μόνιμη εστία αποσταθεροποίησης στην ευαίσθητη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Οι διαμεσολαβητές έπιασαν δουλειά.

Στις 8 Μαρτίου του 1922, άρχισε στο Παρίσι διάσκεψη των υπουργών Εξωτερικών Αγγλίας, Γαλλίας και Ιταλίας. Στις 19, παρουσίασαν στους εμπολέμους ένα σχέδιο ειρήνης. Προέβλεπε την ασφαλή εκκένωση της Μ. Ασίας από τους Έλληνες, ενώ η Ελλάδα θα έπαιρνε το μεγαλύτερο μέρος της Ανατολικής Θράκης μαζί με τη χερσόνησο της Καλλίπολης και τα νησιά Ίμβρο και Τένεδο.

Σουλτανικοί και κεμαλικοί Τούρκοι το δέχτηκαν. Ο Κωνσταντίνος και η κυβέρνηση Γούναρη το απέρριψαν. Οι εταίροι έβαλαν τα μεγάλα μέσα:

Η τουρκική αντεπίθεση εκδηλώθηκε τον Αύγουστο κι έφερε την καταστροφή του ελληνικού στρατού. Στις 27 Αυγούστου του 1922, άτακτοι Τούρκοι μπήκαν στη Σμύρνη κι άρχισαν να

σφάζουν τους Έλληνες κατοίκους της, ανάμεσα στους οποίους και τον μητροπολίτη Χρυσόστομο. Στις 31, έβαλαν φωτιά κι έκαψαν την αρμενική και τις περισσότερες ελληνικές συνοικίες. Οι νεκροί μετρήθηκαν πάνω από 300.000. Η μικρασιατική καταστροφή οδήγησε και στην εκκένωση της Ανατολικής Θράκης, ενώ η Ίμβρος και η Τένεδος έμειναν στην Τουρκία και η ανταλλαγή πληθυσμών έφερε την προσφυγιά όσων σώθηκαν από τις σφαγές: Πάνω από 350.000 νεκρούς κατέγραψε η γενοκτονία των Ελλήνων στον Πόντο.

Η μικρασιατική καταστροφή παρέλυσε το κράτος και προκάλεσε την εξέγερση του στρατού που υποχωρούσε. Στη Χίο και στη Μυτιλήνη τα στρατιωτικά τμήματα επαναστάτησαν τη νύχτα 11 προς 12 Σεπτεμβρίου του 1922. Το ναυτικό προσχώρησε αμέσως. Μια επιτροπή ανέλαβε την ηγεσία του κινήματος: Οι αξιωματικοί Νικόλαος Πλαστήρας (1883 - 1953), Στυλιανός Γονατάς (1876 - 1966), Δημήτριος Φωκάς. Η επανάσταση επικράτησε αμέσως στα νησιά. Οι αρχηγοί της έδωσαν διαταγή στον στρατό να μπει στα πλοία και να πλεύσει στον Πειραιά. Ο λαός ξεχύθηκε στους δρόμους, οι αξιωματικοί στην Αθήνα προσχώρησαν στην επανάσταση και η κυβέρνηση Τριανταφυλλόπουλου παραιτήθηκε μόλις τα πρώτα στρατιωτικά τμήματα αποβιβάστηκαν στο Λαύριο (13 Σεπτεμβρίου).

Στις 14, ο Κωνσταντίνος παραιτήθηκε υπέρ του Γεωργίου, ενώ ένα ραδιοσήμα από το θωρηκτό «Λήμνος», τον καλούσε να φύγει από τη χώρα. Βασίλευσε εννιά ταραγμένα χρόνια και, αντίθετα με τον σοφό πατέρα του, κατάφερε να διχάσει την Ελλάδα και να την οδηγήσει στο χείλος της καταστροφής. Την ίδια μέρα (14 Σεπτεμβρίου), οι αρχηγοί της επανάστασης μπήκαν στην πρωτεύουσα και τηλεγράφησαν στον Ελευθέριο Βενιζέλο να γυρίσει από το Παρίσι. Προτίμησε να μείνει και να διαπραγματευτεί τη συνθήκη με την Τουρκία. Ο αρχηγός του στρατού Μικράς Ασίας στρατηγός Χατζηανέστης και το «συμβούλιο των πέντε» (Νικόλαος Στράτος, Νικόλαος Θεοτόκης, Γεώργιος Μπαλτατζής, Δημήτριος Γούναρης και Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης) συνελήφθησαν, δικάστηκαν, κρίθηκαν ένοχοι εσχάτης προδοσίας κι εκτελέστηκαν (15 του Νοεμβρίου). Από τις 14, πρωθυπουργός είχε αναλάβει ο Στυλιανός Γονατάς, ενώ ο Νικόλαος Πλαστήρας έμεινε αρχηγός της επανάστασης.

1921 - 22: ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ:

1921

Ιανουάριος:

Περίπου 3.500.000 Αμερικανοί και 950.000 Άγγλοι έχουν εγγραφεί στις λίστες ανέργων των χωρών τους, ως συνέπεια της οικονομικής κρίσης που ξέσπασε με το τέλος του παγκοσμίου πολέμου. Αμερικανοί και Ευρωπαίοι προσβλέπουν στις γερμανικές πολεμικές επανορθώσεις ως προσωρινή λύση στο πρόβλημα.

Φεβρουάριος:

Πέθανε στις 8 του μήνα ο Ρώσος επαναστάτης και γεωγράφος, πρίγκιπας Πίτερ Αλεξέγιεβιτς Κροπότκιν. Το 1871 εγκατέλειψε το επιστημονικό του έργο κι έγινε ηγέτης και θεωρητικός του αναρχισμού. Είχε γεννηθεί το 1842.

Μάρτιος:

Ο ελληνικός στρατός κυρίευσε το Αφιόν Καραχισάρ αλλά η νέα κυβέρνηση Γούναρη επιβάλλει στρατιωτικό νόμο και λογοκρισία στις πολεμικές ανταποκρίσεις, καθώς η ελληνική προέλαση έχει καθηλωθεί στο Εσκή Σεχίρ. Μέσα στον μήνα, κλήθηκαν υπό τα όπλα

όλες οι κλάσεις εφέδρων από το 1913 ως το 1921.

Απρίλιος:

Ποινική δίωξη και παραπομπή στο στρατοδικείο ασκήθηκε εναντίον του πολιτευτή Λέσβου και πρώην γενικού διοικητή Αιγαίου Γεωργίου Παπανδρέου, επειδή σε άρθρο του στην εφημερίδα «Πατρίς» κάλεσε τον βασιλιά Κωνσταντίνο να παραιτηθεί από τον θρόνο προκειμένου η χώρα να γλιτώσει από επερχόμενη εθνική συμφορά.

Μάιος:

Κύμα έκλυσης ηθών πλήττει την αμερικανική νεολαία και οι πολιτείες ψηφίζουν μέτρα: Στη Νέα Υόρκη, οι κρατικοί υπάλληλοι απέκτησαν δικαίωμα να λογοκρίνουν τους χορούς και να απαγορεύουν ειδικά εκείνον που προσβάλλει τη δημόσια αιδώς καθώς μοιάζει σαν χοροπηδητό κοτόπουλου που ψήνεται. Στη Βιρτζίνια, απαγορεύτηκε το βαθύ ντεκολτέ. Στη Γιούτα, με φυλάκιση απειλούνται οι γυναίκες που φορούν φούστες με τον ποδόγυρο να απέχει περισσότερο από τρεις ίντσες πάνω από το γόνατο.

Ιούνιος:

Σε ηλικία 23 χρόνων, σκοτώθηκε πέφτοντας με το αεροπλάνο της η Αμερικανίδα πιλότος Λάουρα Μπρόμογουελ, κάτοχος των ρεκόρ λούπινγκ (199) και ταχύτητας (135 μίλια την

ώρα). Η δημοφιλής αεροπόρος έχασε τον έλεγχο σε μια προσπάθεια στο Λονγκ Άιλαντ να βελτιώσει τις επιδόσεις της. Το αεροπλάνο «γκρεμίστηκε» από ύψος περίπου χιλίων μέτρων.

Ιούλιος:

Πειράματα σε σκύλο απέδειξαν ότι η απομόνωση της ορμόνης ινσουλίνης και η κατάλληλη χορήγησή της ρυθμίζει το ποσοστό σακχάρου στον οργανισμό. Οι Καναδοί Φρεντερικ Γκραντ Μπάντινγκ (γιατρός) και Τσαρλς Μπεστ (φυσιολόγος) που έκαναν τα πειράματα, πιστεύουν ότι η ανακάλυψή τους θα συντελέσει στην αποτελεσματική αντιμετώπιση του διαβήτη.

Αύγουστος:

Έκκληση στην παγκόσμια κοινότητα για αποστολή ανθρωπιστικής βοήθειας στη Σοβιετική Ρωσία έκανε στις 4 του μήνα ο ηγέτης της χώρας, Βλαδίμηρος Λένιν. Ο εμφύλιος και η καταστροφή της παραγωγής έχουν φέρει 18.000.000 Ρώσους στα όρια της πείνας, ενώ έχουν σημειωθεί και περίπου 48.000 κρούσματα χολέρας. Η Γαλλία υποσχέθηκε βοήθεια και ζήτησε «πιο αντιπροσωπευτική κυβέρνηση».

Σεπτέμβριος:

Σε στενό οικογενειακό κύκλο, στην έπαυλη του σερ Άρθουρ Κρόσφιλντ έξω από το Λονδίνο, ο 57χρονος Ελευθέριος Βενιζέλος παντρεύτηκε την 50χρονη Έλενα Στεφάνοβιτς Σκυλίτση, πλούσια Ελληνίδα ομογενή. Ο γάμος (δεύτερος για τον Βενιζέλο) ενόχλησε τους στενούς συνεργάτες του.

Οκτώ βριος:

Ενώ συνεχίζει τις διαπραγματεύσεις της με την ιταλική διπλωματική αποστολή, η κυβέρνηση του Γαζι Μουσταφά Κεμάλ υπέγραψε συμφωνία με τη Γαλλία για τον καθορισμό των συνόρων της Τουρκίας με την υπό γαλλική εντολή Συρία. Σε αντάλλαγμα, η Γαλλία παραχώρησε στον Κεμάλ δάνειο ύψους έξι εκατομμυρίων λιρών και βοήθεια σε πολεμικό υλικό.

Νοέμβριος:

Η εκδίκηση του πατριάρχη: Ο διωγμένος το 1920 από την αρχιεπισκοπή της Αθήνας Μελέτιος Μεταξάκης (προκειμένου να ανέλθει στον αρχιεπισκοπικό θρόνο ο αντιβενιζελικός Θεόκλητος), εκλέχτηκε στις 27 του μήνα οικουμενικός πατριάρχης με 16 ψήφους σε σύνολο 18! Ο Μελέτιος επρόκειτο να παραιτηθεί με τη μικρασιατική καταστροφή και να εκλεγεί (1926) πατριάρχης Αλεξανδρείας.

Δεκέμβριος:

Στις 6 του μήνα, η αυτόνομη πολιτεία της Ιρλανδίας έγινε ανεξάρτητο μέλος της βρετανικής Κοινοπολιτείας. Μπήκαν οι βάσεις για τη δημιουργία του κράτους Έιρε.

1922

Ιανουάριος:

Αγγλογαλλική συμφωνία προβλέπει την αποχώρηση του ελληνικού στρατού από τη Σμύρνη, ενώ η Αγγλία πρότεινε τη δημιουργία αυτόνομης περιοχής από τη Σμύρνη ως την Προύσα με διοικητή που θα ορίζεται από την Ελλάδα και με την εγγύηση της Κοινωνίας των Εθνών. Ο Κεμάλ επιμένει σε Σμύρνη και Θράκη τουρκικές και πολεμική αποζημίωση από την Ελλάδα. Ο πρωθυπουργός Δ. Γούναρης αισιοδοξεί.

Φεβρουάριος:

Αποκεφαλίστηκε στις 25 του μήνα ο Ανρί Λαντρι, περιβόητος δολοφόνος μοναχικών γυναικών. Ο Λαντρι διάλεγε τα θύματά του ανάμεσα στις χωρίς συγγενείς χήρες και γριές, τις έπειθε να του μεταβιβάσουν τις περιουσίες τους και τις σκότωνε. Ποτέ δεν βρέθηκε το πτώμα έστω και μιας από τις δολοφονημένες.

Μάρτιος:

Στις 18 του μήνα, ο Μαχάτμα (Μεγάλη ψυχή) Γκάντι καταδικάστηκε σε φυλάκιση έξι ετών για την εκστρατεία πολιτικής ανυπακοής που κήρυξε εναντίον των Άγγλων, στην Ινδία.

Απρίλιος:

Το μέλος του επαναστατικού πολεμικού συμβουλίου της Σοβιετικής Ρωσίας και επίτροπος των εθνών, Ιωσήφ Στάλιν, εκλέχτηκε γενικός γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος. Την επιλογή αυτή ανακοίνωσε ο Βλαδίμηρος Λένιν. Κυρίαρχο καθήκον του νέου γραμματέα θα είναι η οργάνωση του σοβιετικού κράτους.

Μάιος:

Μετά την παραίτηση του στρατηγού Παπούλια, αρχιστράτηγος των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων διορίστηκε ο προσωπικός φίλος του βασιλιά, Γ. Χατζηανέστης. Ο νέος αρχηγός έφτασε στη Σμύρνη στις 25 του μήνα και με ημερήσια διαταγή κάλεσε το στράτευμα να επιδείξει ενότητα, σύμπνοια και σιδηρά πειθαρχία.

Ιούνιος:

Οι Ιωσήφ Στάλιν, Λέον Καμένεφ και Γκριγκόρι Ζινόβιεφ αποτελούν την «τρίκα των καθαρών» που θα χειρίζεται στο εξής τις τύχες του κράτους και της επανάστασης, στη Σοβιετική Ρωσία, καθώς ο Βλαδίσμιρ Λένιν πήρε εξάμηνη αναρρωτική άδεια. Η εξέλιξη αυτή ήρθε ως συνέπεια της καρδιακής προσβολής που ο Λένιν υπέστη στις αρχές του μήνα.

Ιούλιος:

Με αποφάσεις του συμβουλίου της Κοινωνίας των Εθνών, η Αίγυπτος και η Παλαιστίνη κατακυρώνονται στην Αγγλία, ενώ η Συρία πάει στη Γαλλία. Στην Αφρική, οι Άγγλοι αποκτούν την Ταγκανίκα και οι Γάλλοι το Τόγκο, ενώ το Καμερούν μοιράζεται στα δύο. Στην Αθήνα, η κυβέρνηση Πρωτοπαπαδάκη ανακοίνωσε ότι καθιστά τη Σμύρνη ελληνικό προτεκτοράτο. Οι κεμαλικοί απάντησαν με προετοιμασία γενικής επίθεσης.

Αύγουστος:

Δολοφονήθηκε στις 22 του μήνα το γελαστό παιδί της ιρλανδικής αντίστασης, ο 31χρονος Μάικλ Κόλινς, αρχηγός της προσωρινής κυβέρνησης της Ελεύθερης Ιρλανδικής Πολιτείας. Ο Κόλινς πυροβολήθηκε σε ενέδρα οπαδών του Σιν Φέιν που αντιτίθεται στη συμφωνία με τους Βρετανούς.

Σεπτέμβριος:

Φασιστοκομμουνιστική κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Ιωάννη Μεταξά επιχειρήσε να σχηματίσει ο βασιλιάς Κωνσταντίνος, προκειμένου να αντιμετωπίσει την επανάσταση των Πλαστήρα - Γονατά. Το εγχείρημα απέτυχε, επειδή οι φυλακισμένοι κομμουνιστές αρνήθηκαν να συμπράξουν. Η προσπάθεια συνέπεσε με τον θάνατο του Γάλλου φιλόσοφου Ζαν Σορέλ που υποστήριζε ότι η ευρωπαϊκή υπέρβαση θα επέλθει αν συνδυαστούν τα κοινωνικά συστήματα που εισηγούνται ο Μουσολίνι και ο Λένιν.

Οκτώ βριος:

Στις 28 του μήνα, ο Μπενίτο Μουσολίνι ξεκίνησε από τη Νάπολη την «πορεία προς τη Ρώμη» επικεφαλής 40.000 μελανοχιτώνων. Στις 31, ο βασιλιάς Βίκτωρ Εμμανουήλ Γ', του ανέθεσε την εντολή να σχηματίσει κυβέρνηση.

Νοέμβριος:

Ο αιγυπτιολόγος Τζορτζ Έντουαρντ, κόμης του Κάρναρβον, και ο αρχαιολόγος Χάουαρντ Κάρτερ ανακάλυψαν στην κοιλάδα των βασιλέων ένα λιθόστρωτο καλά καμουφλαρισμένο που οδηγεί στον τάφο του φαραώ Τουταγχαμόν. Κανένας τυμβωρύχος δεν τους είχε προλάβει επί 3.274 συναπτά χρόνια. Μαζί με τη μούμια, υπήρχαν εκεί μια ολόχρυση άμαξα, ο θρόνος, έπιπλα και όπλα χρυσά ή επίχρυσα. Οι συγγενείς του τον είχαν θάψει με ό,τι αγαπούσε στη ζωή. Και ήταν όλ' αυτά, άχρηστα στο νεκρό αλλά πολύτιμα για τη μελέτη της εποχής του.

Δεκέμβριος:

Ρωσία, Ουκρανία, Λευκορωσία, Γεωργία, Αρμενία και Αζερμπαϊτζάν συμφωνούν στη δημιουργία της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ) με έδρα τη Μόσχα και σύστημα διακυβέρνησης το ομοσπονδιακό.

(Έθνος της Κυριακής, 20.6.2009) (τελευταία επεξεργασία, 16.6.2009)